

Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv

1993

ARKIVETS ADRESSE:

Assensvej 179

UDSTILLING:

Assensvej 179

ÅBNINGSTID:

Hver tirsdag kl. 19.00-21.30
eller efter aftale.

Glimt fra Kauslunde kirke og skole.

DEGN OG KLOKKER.

Hvor langt tilbage i tiden Kauslunde har haft en sogneegn, vides ikke. Men i året 1682 bliver Hans Degns barn døbt i Kauslunde kirke; det er den første, der nævnes i rækken af vore sognedegne.

I lige så lang tid har der været en degneboglig, som stort set har ligget på det samme jordareal, hvor den gamle skole stadig ligger og minder os om gamle dage i landsbyen.

For at opnå et degnekald skulle man helst være student, gerne teologisk kandidat; til degneembedet hørte nemlig pligter som skulle varetages på bedste måde, for eksempel:

- 1) - at forestå kirkesangen ved gudstjeneste og anden kirkelig handling.
- 2) - undervise ungdommen i den kristne børnelærdom - umiddelbart efter søndagens gudstjeneste.
- 3) - være til stede ved præstens embedsforretninger.
- 4) - besørge breve for præsten til kolleger i andre sogne.
- 5) - foretage folketællinger 1787 og 1801.

Dertil kom, at degnen havde ansvar for, der blev ringet med kirkeklokken inden gudstjeneste samt morgen og aften.

Endog rengøring i kirken måtte han klare.

- Til degneboligen hørte der ifølge Matr. 1688 godt 2 skp. l. som degnen, der havde bopælspligt, måtte nyde; d.v.s. dyrke jorden og holde husdyr.

Lønnen var ussel. Dog hjalp det på økonomien, han tilkom degnetraventiende; han havde status som sædedegn.

Af yderligere indtægter kunne degnen nyde offer i forbindelse med højtiderne: jul, påske og pinse, tillige ved bryllup, dåb og begravelse samt ved barselskonens første kirkegang efter fødsel. Denne indtægt var ofte i naturalier: brød, kage, flæsk, gås eller æg, alt afhængig af folks egen økonomi, måske mere eller mindre efter behag, idet der ikke var nogen fast takst. Af kirken fik degnen intet i løn.

SKOLEHOLDER.

I degneboligen blev der også holdt undervisning. Ifølge Danske Lov,

1683 - Om Formyndere og Børn: "de skulle have Tilsyn, at Forældre holde deris Børn, Dreng eller Piger, til Skole, ærlige Tienester ..."
På landet blev loven vel ikke altid taget efterrettelig; det var ikke alle, der i 1700-tallet kunne skrive eget navn, man klarede sig med initialer, hvilket ses i kirkebogen ved indtegnning af forlovere ved trolovelse/bryllup, og det samme er tilfældet ved underskrift af fæste- og skiftebreve.

Regnefærdighed ansås dengang af mange for trolddomskunst, men tilbudet var der.

KIRKEBYLÆRER.

Med skoleloven 1814 blev samtlige degnekald på landet nedlagte. De hidtidige forretninger blev delte mellem lærerne i sognet; man fik begrebet distriktssanger, og det var naturligvis læreren i Skrillinge, som fik det job at medvirke ved de kirkelige handlinger, som udførtes for beboerne i Skrillinge skoledistrikt.

Den, der blev beskikket til kirkesanger benævntes: kirkebylærer og var seminarieuddannet. (Det første fynske seminarium blev grundlagt i Brahetrolleborg 1794.)

Kirkebylærerem overtog flere af degnens funktioner, som stadig videreføres, men andre pligter kom til, såsom at føre en fortegnelse over altergæster og det ene eksemplar af kirkebøgerne.

Man var endnu afhængig af tilfældige indtægter, højtidsoffer m.fl. der ikke længere var naturalier: der erlagtes nu med klingende mønt, som for året 1858 udgjorde 145 rigsd. og 15 skilling. Hvor varieret denne "biindtægt" kunne være, viser opgørelsen for det følgende år, 1859; beløbet blev da 269 rigsd. 1 mark og 8 skilling. Efterhånden blev denne indtægt afløst af lovbestemte vederlag. Kirkesangerens indtægt var sommetider større end skolelærerens, i hvert fald når det gjaldt rede penge. Tiende og jorddyrkning var jo også af værdi.

Kauslunde lærerbolig med skolelokaler opført 1872-73.

- Der kunne nu fortælles om mange gode oplevelser med beboerne i den gamle skole.

Alligevel er der en skolelærer i 1800-tallet, som har gjort sig - lidt ufordelagtigt - bemærket; det vil fremgå af den følgende beretning.

EN LIDENSKABELIG SKOLELÆRER OG KIRKESANGER.

Den 21. okt. 1830 var der bryllup i Kauslunde kirke. "Ungkarl, Skolelærer og Kirkesanger Junius Havsteen Blumensaadt, 28 Aar, født i Odense den 16. Juni 1802 blev viet til Velædle Jomfru Anna Christine Ramløse af Causlunde, 31 Aar, født i København 1799."

Den gamle degnebolig fik hermed nye beboere, som måske havde lidt svært ved at falde til blandt sognets folk. Blumensaadts optræden i kirke og skole blev udsat for kritik; samarbejdet forløb bestemt ikke gnidningsløst. Adskillige klager fremkom i årene 1830-1857.

Af sogneforstanderskabets protokol skal her refereres nogle eksempler på folks anke, nemlig: "at Blumensaadt brugte Skolebørnene til Arbejde i Skoletiden." - Gmd. Hans Christensen, Svenstrup indsendte et andragende om: "at lade sin Bror belæse i Skrillinge Skole p.Gr.a. han var blevet mishandlet af Lærer Blumensaadt." - En anden gang er det

Gmd. Jørgen Rasmussen og Husmd. Jørgen Pedersen, der begge mener: "deres Sønner er blevet straffet uden tilstrækkelig Anledning."
Sogneforstanderskabet udtalte: "at det var hele Befolkningens Mening, Blumensaadt omgikkes deres Børn paa en raa og lidenskabelig Maade. - Om ikke Skolelæreren ændrede sin Fremgangsmaade, ville der blive indgivet en Klage (til skoledirektionen) med Andragende om Forflyttelse."

ORDVARSEL.

Fra skoledirektionen blev der via sogneforstanderskabet den 16. April 1850 givet en "Ordvarsel" til skolelærer Blumensaadt om: "for Fremtiden nøje at vogte sin Ordfærd ogsaa udenfor Skolen og tillige at iagttage den kirkelige Orden under hans Kaldsforretninger ved Gudstjenesten, ikke at give Menigheden Anledning til ufordelagtig Omtale, ikke at deltage i nogen Festlighed uden al Maadehold og Ædruelighedspligter blev iagttaget, ikke utidig Bortgaaen fra Gudstjeneste eller anden Forstyrrelse under samme, at bortlede Menighedens Tanker fra det Hellige, at hverken Ældre eller Yngre ved hans Eksempel skulle kunne modtage Forargelse istedet for Veiledning."

Blumensaadt erkendte: "at den givne Ordvarsel og Paamindelse var fortjent og lovede at beflitte sig paa at opfylde alle Pligter - samt at være tro og nidkær og en venligsindet Veileder for de ham betroede Børn."

Ovenstående "Ordvarsel" fortæller jo en hel del om, hvad der var årsag til al kritik og klage.

I øvrigt var Blumensaadt plaget af en øjensvagthed, som muligvis kan have medvirket til, at han ikke altid var i balance.

AFSKEDSANSØGNING.

Den 27. Marts 1857 indgav Skolelærer og Kirkesanger Blumensaadt en Ansøgning om Afsked med Pension, ledsaget af en Helbredsattest, der udviste, at han: "lige saa meget ved sin aandelige som ved sin legemlige Tilstand var uskikket til sine Embedsforretninger."

Sogneforstanderskabet "betvivlede ikke, at denne Ansøgning ville blive bevilget."

Blumensaadt blev altså ikke forflyttet, men søgte selv sin afsked. Tilmed søgte han at sætte sig et godt eftermæle, idet han udstedte et

Gavebrev til Kauslunde kirke.

Gave Brev

Som et venligt Minde om det over Causlunde Kirke i Dag afholdte aarlige Kirkesyn af den Højærværdige HH Herr Concistorialraad Provst Seidelin Ridder af Dannebrog DM tillader Undertegnede sig den Ærbødige Begjæring Til Deres Højærværdighed nemlig: at modtage paa Kirkens og Causlunde Menigheds Vegne nedenstaaende Gjenstande som en Gave skjænket til Causlunde Kirke til en liden Forskjønnelse af Afbenyttelse inde i Kirken; saasom ved Communionen, Liigbegængelse, og at samme Dele i Dag ved Deres Høje Nærværelse maatte personlig overleveret til Kirkeværgen for Causlunde Kirke - med Tilsagn til ham - at han paaseer stadigen disse Gaver bevares Causlunde Kirke tilgode, saalænge det er muligt, samt at disse bestandigen hører til Causlunde Kirkes indvendige Inventarium, som dens lovlige og retsmæssige Eiendom. - Ligeledes at disse skjænkede Sager maa af det aarlige Kirkesyn blive forlangte foreviqet i god Behold - enten af den daværende Kirkesanger ved Menigheden eller i Særdeleshed af Kirkeværgen ved Causlunde Kirke. Inventarium Liste, over understaaende skjænkede Dele til Causlunde Kirkes indvendige Afbenyttelse. -

- 1) Tvende nye Storstilede Psalmebøger af de Roskildeske nye Convent Psalmebøger 1856, den Ene til Alteret for Sognepræsten og den Anden for Kirkesangeren i hans Stol.
- 2) En sort lakeret Oblatæske med et forgyldt Kors paa Laaget til Brug paa Alteret ved Communionen med Paaskrift "Causlunde Kirke 1857". -
- 3) Tvende Stykker Dreiels Servietter til Døbefonten, til Afbenyttelse, naar Børn døbes i Kirken, mærkede "C.K. 1857".
- 4) Tvende nye Liigskamler - malede sorte og lakerede, med Paaskrift "Causlunde Kirke 1856". -
- 5) En længe savnet Jordpaakastelses-Kasse med tilhørende passende sortmalet Fod, med sort Merinoes Omhæng. - Til Kassen er Laag - Begge Dele er malede med Sten og Marmorfarve. Paaskrift "Causlunde Kirke 1856". -
- 6) En til benævnte Kasse hørende Jordpaakastelses-Spade malet i sink Bronze Farve med Aarstal. 1856. -
- 7) En sjælden smuk nye flettet Maatte til Alterets Fodskammel for Præsten samt en Lignende paa Prædikestolen og ligeledes 2de almindelige gode Maatter baade til Præstens som til Kirkesangerens Stole. -

- 8) En Pude betrukket med sort Fløjel til Præstens Stol. -
- 9) For ikke at forstyrre Andagten i Vaabenhuset medens Præsten indleder Kirkegangskonen, samt for at Menigheden kan itide underrettes om Tillysningen til Kirkestævne, er et nyt malet Bræt eller Skildt bleven anskaffet, at anbringes til at hænge paa Kirkedørens udvendige Side - før Gudstjenestens Begyndelse - for en god kirkelig Ordens Skyld - med Paaskrift paa den ene Side "Døren er lukket, fordi Præsten indleder Kirkegangskonen", og paa den anden Side staar "Lyses til Kirkestævne" Causlunde Kirke 1857. - Målet med tydelige og smukke Bogstaver. -

Post Scriptum. Ovenstaaende skjænkede Dele til Causlunde Kirkes Afbenyttelse og Brug - inde i Kirken - ønskes opbevarede stedse i Kirken - dog med Undtagelse af Nr. 2 3, 5 og 6, som bedes derimod naar disse ere benyttede til Deres Bestemmelse i Kirken, at maatte blive opbevarede paa et passende beqvemt Sted i Degneboligen, for bedre at kunne conserveres for Fugtighed og Beskadigelse.

Causlunde ved Kirkesynet d. 25de Juni 1857

Allerærbødigst

J.H. Blumensaadt

Kirkesanger og Skolelærer

Et malet skilt fremstår nu atter med tydelige og smukke bogstaver. Efter at have været gemt bort i mange år, blev det ved en tilfældighed fundet frem af graver, Valdemar Hansen, og i efteråret 1992 blev der foretaget en tiltrængt renovering. Skiltet blev ophængt i våbenhuset til adventssøndag.

K.M.C.

Kilder: Div. utrykte arkivalier i lokalhist. arkiv.

EN GOD HISTORIE.

I første del af 1800-tallet lå der en smedie ganske nær ved skolen, og der er om dette naboskab blevet fortalt en historie, som skolelærere og kirkesanger E. Odbjerg (1941-76) har videregivet. Desuden har P. Tveskov, skolelærer og kirkesanger (1894-1908) givet en digterisk version af samme historie.

Vor Degns Salmebog

Denj Gang je vaa lille, da ha'e vi inj Dejn,
som ikke vaa' helt a' de klove,
forstaar sig - hanj ha'e studeret ilejn
og ku' jo da saa alti nove;
hanj læste s'mænjen pent / og skrev rejte rent;
men "stave og lægg' sammel", det vaa ham forment,
og saadn ku det gaa, / at Folk hitted' paa
at hold' ham for Trekanjt - det ku hanj'tte forstaa.

Se, Kirken og Skolen laa midt i vor By
med Legeplads skraat ned te Gaden;
denj ene vaa gammel og d'aanjen itte ny,
men kønjt pusset op paa Facaden;
og leje derved / der bo'ed Per Smed
inj Gavtyv, der som'ti fik Degni paa Gled;
saa lunt ku hanj staa / og venje sin Skraa
og ta Degni ved Næsen, det ku hanj hitte paa.

Saa stod der iganj en Begravelse paa,
og Degni vaa nede hos Smei:
i Sme'en ved Vinjet vaa herlig at staa
og se, næ' de kom hen ad Veji.
De fik inj Passiar / saa lanj og saa rar,
jeg tror, de forhanjle om Sme'ekonens Far;
men saa kom det paa, / at Per Smed stak derfraa,
og Degni hanj brygged' - det kun hanj'tte forstaa.

Lidt efter kom Smei dov travje igen,
og naa vaa hanj kommen i Frakke
og sa'e, hanj ha'e tænkt, hanj vild' og følle hen.
Saa begønjt' hanj om Salmer at snakke,
for hanj ha'e igang / hørt en Salme saa lanj,
der hanjled' om Nød og om Sorger og Tranj;
naa grubled' hanj paa, / hvad Bog denj vaa fraa,
mon denj'tte i Degnens denj gamle sku staa?

Saa trasked' hanj om ba' ved Degni og trak
ham Bogen a' Kjolebaglommen;
hanj bladed' sig frem og blev ved med sin Snak,
te hanj raabte: "Hov! de er jo kommen.
De er leje herved. / Faa Der' Salmebog med,
jeg putter'en injd paa det sel'samme Sted."
De renjdte derfraa / for til Laagen at naa,
at de saad'n blev narret - det ku d'itte forstaa.

Snar' Præsti og Degni i fuld Positur
stod opstillet foran ved Kisten
at følge denj døde fra Kærgaardsmur
te Graven med Sanj som inj Kristen.
Og Degni tog fat - / lidt forpustet og mat
fik u'enad hanj dov Begønjelsen sat,
imen hanj stak ned / paa det godt kenjdte Sted
sin Haanjd, etter Bogen - men hvad vaa dov det?

"Hvo ved, hvor nær mig er min Ende.
Se, Tiden meget hastig gaar.
Hvor let og snart kan det sig hænde,
at jeg en Spegepølse faar.
Det har den Skjælm til Smed vist gjort.
Ak, uden Bog jeg kan ej stort."

Det sidste, det sanj hanj med hal' lukket Mund -
imens vaa te Graven de kommen -
i Haanjen hanj holdt en Avispakke rund,
som hanj ha'e halet a' Lommen.
Hvad vaa' dov de' her? / Hanj blev da saa sær,
hanj vidste jo, Bogen i Lommen ha'e vær',
og hvor sku' hanj faa / en Salmebog fraa
i denne Klemhærke - det ku hanj'tte forstaa.

Men bedst som hanj staar saa aldeles fortavt,
saa lister sig Smei om ve' ham
og hvisker, at det ha'e vær' hans Avt
at bringe hans Salmebog te' ham.
Hanj beklaved' denj Bet, / hvor vaa det dov ledt,
hanj kom saad'n a' Sted, men nu vaa'det jo sket;
for da Følget hanj saa / til Laagen at naa,
vaa' hanj blyv' saa perpleks - det ku hanj'tte forstaa.

Og saa vaar'et hanj ha'e ta'et saa ræle forkert
og snuppet i Farten denj Pakke,
hans Kone sku' ha, og saa vaa' det passert.
hanj ha'e put'en i Lærerens Frakke;
men nu holdt hanj da paa, / hanj sin Pølse ku faa;
kom hanj hem u'en denj, vild'et nok koste Graad.
Hanj gumled' sin Skraa, / og saa naale han saa
paa vor Degn, at hanj tro'et og lod med Pølsen ham gaa.

Fra "Minder".

FRA ARKIVET 1992.

I marts måned åbnedes udstillingen: Gamborg 1945-90. Efterårsmånederne bød på et supplement, en miniudstilling arrangeret af tidligere Gamborg-beboere.

Der var smykker fint forarbejdet af Magnus Olesen, Aksel Andersen og Ebbe Jensen. Materialet var flint eller mere sjældne stenarter. Anden form for kunsthåndværk var repræsenteret ved Ellen Margrethe Brogaards smukke malerier, akvareller m.m.

Vi kan glæde os over, at rigtig mange har besøgt begge udstillinger og siger tak til alle vore medlemmer og mange andre, som har støttet arkivet.

Tak for afleveringer, for lån af fotos o.a. samt for gode oplysninger om et og andet.

Den 2. marts 1993 åbnes næste udstilling: Kauslunde kirke og skole; der vil her blive lejlighed til et studie af div. skolebilleder 1893 - 1959, og meget mere.

Vi håber atter på mange besøg. Der vil som tidligere blive "åbne søndage".

Generalforsamling den 20. april kl. 19.00.

MEDARBEJDERE:

Thorkild Bjerregaard	64 40 31 71
Ellen Margrethe Brogaard	64 40 23 94
Karen Margrethe Christophersen	64 40 30 03
Kirsten Faulk	64 40 10 63
Eskild Gormsen	64 40 30 80
Johanne Hansen	64 40 30 87
Poul Henrik Dyre Hansen	64 41 16 46
Ebbe Jensen	64 40 13 83
Nelly Jørgensen	64 41 33 25
Johannes Ludvigsen	64 40 31 86
Ester Nørrelykke (arkivleder)	64 41 25 14
Karsten Brøchner Petersen	64 41 32 81
Gerda og Kurt Rasmussen	64 40 32 32
Tage Rasmussen	64 40 30 67
Johanne Stensgaard	64 41 30 28